

HHN – Herrens Heliga Nattvard

Det fanns en tid då deltagandet i Herrens måltid var en mycket allvarlig sak. Den som vågade sig fram till nattvardsbordet skulle vara rätt beredd och på olika sätt ha gjort bot och bättring. Nattvardsförhör, skriftetal och allmänt skriftermål hörde till förberedelserna. Deltagaren måste kunna skilja mellan en vanlig måltid och Herrens heliga nattvard och skulle därför akta sig för att gå fram för ofta. Berättelsen om profeten Elia, som styrkt av änglamaten, gick fyrtio dagar och fyrtio nätter till Guds berg Horeb, sågs bland de gammalkyrkliga som ett andligt råd för nattvardsfirandet. Oftare än så borde det inte ske. I de frommas sinne var nattvarden verkligen HHN – Herrens Heliga Nattvard, inte ett människopåfund men en helig och högtidlig handling.

Men det var inte rädslan som knäckte nattvardsseden utan snarare den nyevangeliska kritiken mot nattvarden som en medborgerlig plikt och den tidiga liberalteologins avståndstagande från allt mysteriöst. »Sådan medeltida vidskepelse kommer snart att vara ur bruk», hävdade somliga präster. Därtill kom föreställningen att prästen inte kunde ta emot sakramentet av sig själv utan var tvungen att invänta ett tillfälle då en »främmande präst» gästade församlingen. Församlingsprästen utestängdes av sig själv och erbjöds färre nattvardstillfällen än sina församlingsbor.

Detta, och mycket annat, bidrog till att nattvarden tycktes på väg att i praktiken bli ett slags engångssakrament i lutherska kristnas liv. Som dopet var en *rite de passage* för att markera en ny människas inträde i världen och familjen med namngivning och välsignelse, kunde nattvarden uppfattas markera vuxenblivandet, något man gjorde vid konfirmationen och sedan inte mer. Nådens mottagande skulle sedan ske genom öronen. Varken den idén eller praxis var egentligen lutherska, med tanke på att reformatorn ville få församlingar att fira nattvarden ofta och med glädje i stället för en gång om året vid påsken, som ett medborgerligt och kristligt obligatorium. Länge ansågs nattvarden i alla fall som lite »oluthersk». Är det inte Ordet som skall stå i centrum i en evangelisk kyrka? Är det inte alltför katolskt att fira nattvard ofta? Och dessa ceremonier, skrudar och tingeltangel!

Så kom den kyrkliga förnyelsen och med den nattvardsväckelsen. Från mitten av 1930-talet fram till idag har det varit en enastående utveckling av nattvardens firande. Nu brukas sakramentet i alla kyrkliga sammanhang, och många församlingar, kanske de flesta, firar numera söndaglig högmässa, och dessutom veckomässor. Få är de idag som bävar för att gå fram för att de inte är rätt förberedda. Det är mycket att glädja sig över.

Men nattvardslivets utveckling blev inte enbart positiv. I takt med att antalet högmässor ökade minskade vördnaden för sakramentets helighet, och beredelsens rannsakan och syndabekännelse ansågs mer som hindersamma relikter av botstämning kring nattvarden än som en betydelsefull del av sakramentets mottagande.

De yttre bruken vid nattvardens firande har förändrats. Allra tydligast är att altarringen som plats för knäfall och kommunion ersatts av ett slags nattvardsgång i bokstavlig mening, där människor går fram på led för att ta emot sakramentet stående framför utdelaren. TV lät oss se fantastiska katolska mässor vid jul och påsk där tusentals människor deltog. Så enkelt det verkade att ta emot gåvorna. Prästerna gick ner bland folket och delade ut brödet (och bara det) i trängseln till höger och vänster. Ett så nära och fint sätt att fira nattvard!

En sådan ordning med gående, sekunds snabb kommunion är ibland nödvändig vid stora högmässor. Men att vinna tid och göra handlingen så enkel som möjligt får inte vara ett mål i sig, liksom inte heller att göra nattvarden så ofarlig och inbjudande som möjligt. Men är det inte sådana syften som ligger bakom många av förändringarna i sättet att fira nattvard? Drickandet av kalken har i infektionsrådslans tid ersatts med intinktion, vinet har i nykterismens namn ersatts med saft, bröd har ersatts med något glutenfritt, allt i den vällovliga avsikten att ingen skall känna sig utestängd och alla skall vara välkomna.

Det tycks också som om snabbt genomförda gudstjänster (under timmen, please!), stympade agendor och temamässor där mycket av mässans ordinarium är struket, har förminskat nattvardens storhet och möjligheten att ta emot den levande Kristus med innerlighet och tillbedjan. Kristi kropps och blods sakrament har reducerats till en gemenskapsrit där betoningen ligger på att vi delar bröd och vin. Gemenskapen är liksom kyrkans stora erbjudande i en individualistisk tid med miljoner ensamhushåll, så kyrkkaffe har blivit en viktig del av församlingens möte på söndagen. Och visst är det viktigt att ta vara på de tillfällen som ges för gemenskap. Men när gemenskapen blir det huvudsakliga även vid nattvardsgången reduceras dess innehåll till att bli ett slags kyrkkaffe, om än i en högtidligare, liturgisk form.

Med allt detta för ögonen är det av största vikt att hålla fast vid den traditionella mässordningen med någon form av beredelse, *Sanctus* och *Agnus Dei* och en genomtänkt eukaristisk bön och praxis. Den tunga kritik som på senare tid riktats mot förslaget till ny kyrkohandbok har i huvudsak handlat om musiken, men i än högre grad borde den fokuseras på hur vi firar Herrens Heliga Nattvard.

Det är kyrkans uppdrag och uppgift att vara öppen för Guds helighet, att ge ord och gestalt åt att Gud tagit sin boning bland människor genom Jesus Kristus. Hur behåller man sakramentets helighet när det yttre bruket förändras och hur förenas detta med ambitionen att vara lättillgänglig? Att arbeta fram en ny handbok handlar också om att låta nattvarden vara det den är, nämligen Herrens heliga nattvard. Den är ett möte med den Helige i människans egen kropp och själ, en förkroppsligad helighet med konsekvenser för våra liv, där det handlar om synd och nåd och evig salighet.